

Investera i morgondagens utförare

För bättre matchning på vägen in
och ut ur högskolan.

Investera i morgondagens utförare!

För bättre matchning på vägen i och ut ur högskolan.

© Saco studentråd och Anna Knoph, 2018.

Citera gärna ur skriften, men använd källa.

ISBN: 978-91-88019-37-0

Författare av undersökningen ”Socialvetare utan yrkesexamen”

Anna Knoph läser sista terminen på kandidatprogrammet i kultur, samhälle och etnografi vid Uppsala Universitet. Till våren 2019 avlägger Knoph en filosofie kandidatexamen i kulturanthropologi, ”läran om människan i dåtid och samtid”. Undersökningen grundar sig på Knophs kandidatuppsats i socialantropologi där ämnet fördjupas.

Förord

Arbetslivsanknytning i högre utbildning är en mer eller mindre ständigt aktuell fråga. Hur ska utbildningsanordnare och samhället se till att de individer som utbildas kommer till sin rätt på arbetsmarknaden. Inte minst när arbetsmarknaden ropar efter utbildad arbetskraft.

Samtidigt förändras arbetsmarknaden i rask takt. Tack vare digitalisering, automatisering och globalisering förändras arbeten och arbetssätt. Vad som dock består är behovet av utbildad arbetskraft, människor av kött och blod. Kunskaper och kompetenser om att förstå, kommunicera och sätta sig in andra människors perspektiv att bli om än mer viktigt. Människor kommer alltid att vara människor, vi är känslofyllda.

Saco studentråd har länge arbetat för att studenter efter avslutat utbildning ska få rätt jobb, inte bara ett jobb. I dagens föränderliga klimat på arbetsmarknaden är det viktigt att den högre utbildningen hänger med. Studenter måste veta vad de väljer för att känna motivation och utbildningsanordnare måste se till att studenter får de verktyg som krävs för att hitta rätt jobb. Matchningen in påverkar matchningen ut. Kunskap och bildning kommer alltid att behövs men lärosätena måste anpassa sina utbildningar så att studenterna efter examen står rustade för en arbetsmarknad i förändring!

I den här rapporten har Anna Knoph skrivit ett avsnitt om hur en grupp studenter upplever sin utbildning och synen på framtiden. Genom att intervjua studenter på en utbildning har hon lyckats visa hur matchningen in i högre utbildning påverkar matchningen ut på arbetsmarknaden.

Rapporten presenterar förslag på åtgärder för att bättre förbereda studenterna för utmaningar på deras framtida arbetsmarknad. Det är en fråga som Saco studentråd arbetat med under en längre tid. Under arbetets gång har sambandet mellan matchningen in i högskolan och matchningen ut på arbetsmarknaden framstått som än tydligare. Rapporten avslutas med tio skarpa förslag som alla härstammar från det gedigna arbete Saco studentråd har lagt ner i denna fråga under de senaste åren.

En utbildning av hög kvalitet låter studenten utveckla sin fulla potential, främjar ett kritiskt tänkande och utvecklar kreativitet och nytänkande. För att uppnå detta ställs höga krav på studenterna. Men höga krav på studenterna medför även höga krav på lärosätena. Studentrådet riktar ett stort varmt tack till studenter, forskare, rektorer och utbildningsanordnare som på ett eller annat sätt bidragit med information till grund för studentrådets policyutveckling och slutligen denna rapport. Utöver detta ett extra tack till förtroendevalda, alumner, tjänstemän, inspiratörer och familj som diskuterat frågorna i ur och skur!

Saco studentråds vision är att ingen ska ångra sin utbildning. Vår förhoppning är att rapporten kan inspirera till reformvilja som kommer hela samhället till både glädje och nytta.

Låt oss tillsammans investera i morgondagens utförare och innovativa samhällsbyggare!

Malin Påhls Hansson

Ordförande Saco studentråd

Sammanfattning

Saco studentråd har länge arbetat med frågan om arbetslivsanknytning i högre utbildning. Det är välkänt att de flesta som går in i högre studier gör det för att få ett jobb. Samtidigt är det många studenter som inte får ett relevant jobb efter utbildningen.

Under 2017 och 2018 har Saco studentråd rest runt till olika lärosäten för att träffa rektorer och få deras syn på frågan. Denna rektorsturné gav insikter och medskick i vilka ämnen som är viktiga för en högskola i framkant: Mångfald, hållbarhet, tillgänglighet, excellent forskning, tvärvetenskaplighet och arbetslivsanknytning. Arbetsmarknaden är i ständig förändring, inte minst i tider då digitalisering, automatisering och robotisering utvecklas och implementeras på arbetsmarknaden. Dessvärre hänger inte alltid den högre utbildningen med och alldeles för många studenter känner sig inte förberedda för en övergång till arbetsmarknaden efter examen.

Saco studentråd har därför tagit fram tio konkreta åtgärder och förslag för hur högskolan, på både lokal och nationell nivå, kan förbereda studenter för en framtida arbetsmarknad:

- 1. Redovisa jämförbar statistik om utbildningars innehåll, kvalitet och utfall.**
- 2. Skapa ett digitalt vägledningscentrum för studie-, yrkes- och karriärvägledning.**
- 3. Prioritera satsningar som genererar breddad rekrytering.**
- 4. Utveckla och använd alternativa och anpassade urvalsmetoder vid antagning.**
- 5. Arbeta med breddat deltagande under utbildningstiden.**
- 6. Erbjud studenter tvärvetenskapliga mötesplatser.**
- 7. Erbjud inslag av humaniora i all utbildning.**
- 8. Lyfta digitalisering och automatisering i relation till ämnet/professionen.**
- 9. Stärka och bredda samverkan mellan högskola och omgivande samhälle.**
- 10. Stärka och/eller upprätta alumnverksamhet.**

Utöver detta presenterar denna rapport ett avsnitt där socialantropologstudenten Anna Knoph i en intervjustudie undersöker hur studenter på ett socialvetenskapligt program resonerar kring sin studietid och sina förväntningar på framtida arbetslivet. Vilka kompetenser är de mest användbara och förstår framtida arbetsgivare hur de ska tillämpas?

Saco studentråd vill se att lärosäten skapar fler vägar in i högskolan som tar tillvara på studenters potential och motivation att tillgodogöra sig utbildningen. Detta skulle bli bättre för studentgruppen och för lärosätena. Men, lärosätena måste också skapa och bereda bättre vägar ut. Matchning in i högskolan påverkar matchning ut. Dessa frågor hör ihop och bör därför diskuteras ihop och förhoppningen med denna rapport är att visa på det samband, dess förbättringspotential samt vilka åtgärder som behövs.

Investera i dagens studenter – morgondagens innovativa samhällsbyggare!

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	3
Inledning	5
En verklighetsbeskrivning av studenter själva	6
Rektorer som har tänkt till!	9
Undersökning: Socialvetare utan yrkesexamen	11
Matchningen in – studenternas ingång till studierna	12
Upplevelsen av utbildningen	14
Matchningen ut – studenternas övergång från utbildning till arbete	15
Saco studentråds 10 förslag på åtgärder	18
Matchning in i högskolan	18
Hållbar studietid	19
Matchning ut på arbetsmarknaden	20
Källförteckning	22

Inledning

Få kan ha undgått den senaste tidens samhällsdebatt om en snabbt föränderlig arbetsmarknad, präglad av digitalisering, automatisering och globalisering. Inte heller debatten om livslångt lärande, omställning och vidareutbildning. Mindre sannolikt är den om kompetensbristen och den omdebatterade ”missmatchningen” på svensk arbetsmarknad. Sällan lyfts däremot frågan om hur våra studenter ska få en riktigt bra grundutbildning – första gången de studerar, innan de hunnit fylla 30. Vad som diskuterat är den utbyggda högskolan, den höga etableringsåldern, låga genomströmningen och de lata studenterna.

Studenter är inte lata och anledningarna till hög etableringsålder och dålig genomströmning är flera. Under arbetet med denna fråga har det blivit tydligt att arbetslivsanknytningen, det vill säga matchningen ut ur högskolan i allra högsta grad påverkas av matchningen in i högre studier. Om studenter vet vad de väljer och vet vad de får är sannolikheten mycket högre att de också vet vad ”de kan bli” efter avslutad utbildning. Om studenter har möjlighet att göra ett informerat studieval påverkar det såklart hur de tar sig an utbildningen samt de utmaningar som kommer efter examen.

Det finns såklart mycket som påverkar matchningen in och matchningen ut i högre utbildning. Många studenter tillbringar sina formbara år på högskolan, tiden då de mognar och blir vuxna. Att en ändrar uppfattning eller prioriteringar i livet är inte alltid så konstigt, men dessa val ska inte baseras på att informationen om vad framtida studier innebär var bristfällig. Ej heller ska denna typ av beslut vila på att utbildningen inte motsvarade förväntningarna och/eller att kvaliteten var undermålig. Ju mer välgrundat utbildningsval, desto större är sannolikheten att studenten har potential och motivation att gå klart utbildningen.

Att påbörja och ta sig igenom högre studier är en investering för livet. Det betyder att efter avslutade studier ska studenter känna sig förberedda på ett arbetsliv utanför högskolan och de ska känna att deras kompetenser kan omsättas på arbetsmarknaden. Idag är arbetsmarknaden i ständig förändring och högskolan hänger inte alltid med. Det finns ett stort glapp mellan högre utbildning och omgärdande samhälle och studenterna har svårt att se kopplingen mellan utbildning och framtida arbete, samtidigt som arbetsgivare ifrågasätter dimensioneringen av utbildningsplatser. De saknar studenter med rätt kompetens och de saknar kontaktytor till högskolan. Samverkan mellan högskolan och det omgivande samhället har inte tillämpats maximalt till dags datum, här finns utvecklingspotential!

I den här rapporten lyfter Saco studentråd resultat från en Novusundersökning där studenter intervjuades om matchningen in och matchningen ut ur högskolan. Inspel och viktiga medskick från en rektorsturné (2017–2018) får agera som fond för utbildningssamordnarnas syn på frågan. Gästförfattaren Anna Knoph lyfter flera aspekter i sitt avsnitt från ett socialantropologiskt perspektiv. I en intervjustudie med studenter från ett socialvetenskapligt program analyserar Knoph hur den sociala bakgrunden kan tänkas påverka valet av utbildning och studenternas förväntningar på den framtida arbetsmarknaden. Studenterna själva resonerar kring vilka inslag i undervisningen som ger dem de verktyg de har mest nytta av efter examen.

En verklighetsbeskrivning av studenter själva

Saco studentråd har länge drivit frågan om vikten av en god arbetslivsanknytning i högre utbildning, det som oftast benämns samverkan mellan utbildning och omgivande samhälle. Därför gjorde Saco studentråd en undersökning 2017 tillsammans med analysföretaget Novus med syfte att ta fram siffror på vad studenterna tycker om antagning, utbildningskvalitet och arbetslivsanknytning. Frågorna i undersökningen tangerar det Saco studentråd pratar om i termer av matchning in på högskolan och matchning ut i arbetslivet. Totalt intervjuades 1003 studenter mellan 2 och 23 januari 2017 och svarsfrekvensen var 51%.

I denna undersökning ville vi, Saco studentråd, veta hur matchningen in i högskolan ser ut, det vill säga i vilken utsträckning studenter kan göra ett informerat val och hur antagningen ser ut. Men minst lika viktig är matchningen ut som påverkas av graden av arbetslivsanknytning under studietiden samt vad som händer efter examen.

Enligt undersökningen uppskattar studenterna möjligheten att omsätta teori till praktik samt att få en fot in på arbetsmarknaden redan under utbildningstiden. Undersökningen visar även att det finns ett tydligt samband mellan hur studenterna upplever kontakten med arbetsmarknaden under sin utbildning och hur säker studenten är på att hen ska få ett relevant jobb efter examen. Det finns dock skillnader mellan olika utbildningar. Studenter som bedriver studier inom humaniora är mer osäkra på om de kommer att få ett relevant jobb. Vid vårdrelaterade utbildningar är studenter betydligt säkrare.

Nedan följer en redogörelse av centrala delar i undersökningen som tangerar matchningen in och ut ur högskolan.

Informerade studieval

Vad av följande var viktigast för dig när du sökte din utbildning? Endast ett svarsalternativ möjligt.

För de allra flesta studenter var det egna intresset som var avgörande för vilken utbildning de sökte (75%), på andra plats var det arbetsmarknadsutsikter (11%). Att det framtida arbetet ger en god lön kom på tredje plats (5%), tätt efterföljande av studieort, det vill säga tillgång till bostäder, geografiskt läge och studieliv (4%). Eget intresse var viktigare för de inom humaniora och naturvetenskap, medan arbetsmarknadsutsikter var viktigare för studenter inom teknik och medicin.

Vad hade du velat ha för information när du sökte din utbildning? Flera svarsalternativ möjligt.

Angående information om utbildningarna hade studenterna främst velat ha andra studenters uppfattningar om utbildningen de sökte till (54%). På stark andraplats kom tidigare studenters karriärvägar, arbetsmarknadsetablering och lön (45%). Metoder för arbetslivsanknytning och förberedelse för yrkesutövning (36%). På fjärde plats mängden lärarledd tid, exempelvis föreläsningar och seminarier (36%).

Mängden lärarledd tid var information som juridik- och samhällsvetenskapsstudenter hade velat ha information om medan karriärvägar var viktigare för studenter inom naturvetenskapliga ämnen.

Antagning

Vad av följande tycker du ska väga tyngst i antagningen till universitet och högskolor? Ett svarsalternativ möjligt.

En viktig aspekt av matchningen in i högre utbildning är hur antagningsprocessen ser ut. Idag utgår de flesta lärosäten från ett antagningssystem som bygger på ett urval av 50 % gymnasiebetyg och 50 % högskoleprov. Många känner inte till att alla svenska lärosäten har möjlighet att anta studenter genom den så kallade tredje kvoten. Det betyder i praktiken att lärosäten själva kan bestämma hur de vill utforma ett urval som har störst potential att anta studenter med potential och motivation att klara utbildningen. Exempel på dessa alternativa urval är ämnesprov, intervjuer eller en hybrid av delar av gymnasiebetyg och ämnesprov och/eller intervju.

I undersökningen uppger studenterna att betyg från gymnasiet bör väga tyngst vid antagningen till universitet och högskolor (45%). På andra plats kom antagningsprov (21%), därefter hela 17% som säger att de inte vet eller tänkt på. Som fjärde alternativ anger studenter resultat på högskoleprov (8%). På femte plats kom arbetslivserfarenhet (4%).

Arbetslivsanknytning

Hur upplever du att kontakten med arbetslivet är på din utbildning (exempelvis tillämpade case i undervisningen, studiebesök, praktikperiod, verksamhetsförlagd utbildning)? Fler svarsalternativ möjliga

Knappt var fjärde student upplever att kontakten med arbetslivet på sin utbildning är dålig. Nästan hälften (54%) upplever att kontakten är bra. Fler av de som utbildar sig inom humaniora upplever att kontakten med arbetslivet under utbildningstiden är dålig. Knappt varannan student som studerade till ett yrke inom vård och omsorg upplevde en mycket bra kontakt. Gemensamt för alla utbildningar är att under det första studieåret är osäkerheten större och färre vet inte om kontakten med arbetslivet är bra eller dålig. Mellan 3-5:e studieåret ökar missnöjet beträffande kontakten med yrkeslivet.

Hur säker är du på att du kommer att få ett relevant jobb när du är klar med dina studier?

Åtta av tio studenter är säkra på att de kommer att få ett relevant jobb när de är klara med sina studier. Av dessa är det fler studenter som samtidigt upplever att kontakten med arbetslivet är mycket bra, särskilt blivande lärare, läkare och sjuksköterskor. Av dessa var även de flesta kvinnor över 25 år och på väg in i en anställning inom ramen för traditionellt offentlig sektor.

Efter examen

Var tänker du i första hand söka jobb när du är färdig med studierna? Ett svarsalternativ möjligt.

Nästan fyra av tio studenter tänker i första hand söka jobb inom den region de studerar. I andra hand där de har störst chans att få ett relevant arbete.

De som studerar på en högskola i Stockholmsområdet eller i Västsverige uppger i större utsträckning att de tänker söka jobb i den region där de studerar. I mellersta Sverige utanför storstadsområdena och i Norrland är det färre som tänker söka jobb i den region de studerar nu.

Om du tänker på kvaliteten på din utbildning, hur troligt är det att du skulle rekommendera din utbildning till andra studenter? Ett svarsalternativ möjligt.

Sju av tio studenter skulle rekommendera sin utbildning till andra studenter, 7% skulle inte göra det. Det är flest studenter inom tekniska utbildningar som skulle rekommendera sin utbildning till andra medan färre studenter inom juridik, samhällsvetenskap och humaniora skulle rekommendera sin utbildning.

Det är ett gott betyg att så pass många studenter skulle rekommendera sin utbildning, dock bör detta ses i relation till att de flesta väljer utbildning utefter intresse och inte arbetsmarknadsutsikter. Det är fortfarande ett problem att många studenter inte är nöjda med arbetsmarknadsanknytningen under utbildningstiden och att det fortfarande är studenter inom vissa grupper som har svårt att få ett relevant jobb efter avslutad utbildning.

Rektorer som har tänkt till!

Under perioden november 2017 – maj 2018 besökte Saco studentråd sju olika lärosäten och sju olika rektorer på; Gävle högskola, Malmö Universitet, Göteborgs Universitet, Örebro Universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Karolinska Institutet och Umeå Universitet.

Syftet med turnén var att ge rektorerna tillfälle att besvara frågor som i vanliga fall besvaras av deras studenter. Bakgrundstanken var att rektorer, som är den högst strategiska personen på lärosätet, kommer kunna hjälpa Saco studentråd vidare i policyutvecklingen genom att bidra med sina perspektiv i dessa viktiga frågor.

I en samhällsdebatt som präglas av lika delat entusiasm som oro och huvudbry av den snabba förändringen på arbetsmarknaden blir dialogen med utbildningsanordnare om än mycket viktigare.

Hur förbereder lärosäten studenter för dagens och morgondagens arbetsmarknad, egentligen?

Utfallet av Rektorsturnén var god och erbjöd tillfälle till många givande samtal. Högskoleutbildningens relation till den framtida arbetsmarknaden utgjorde den övergripande frågeställningen. Samtalen, och den givna frågeställningen med rektorerna sammanställdes efter turnéavslut och sammanfattades i sex olika teman:

Mångfald

Mångfald driver kvalitet. Ett starkt argument för att arbeta strategiskt med breddad rekrytering och tillämpa fler alternativa urvalsmetoder som komplement till de traditionella: gymnasiebetyg och högskoleprov. Utöver detta bör riktade informationsinsatser till socioekonomiskt svagare områden prioriteras. Studenter på högskolan ska representera hela befolkningen i Sverige, det gör den inte idag.

Hållbarhet

Dagens studenter står inför en snabbt föränderlig arbetsmarknad som öppnar upp till möjligheter som en förut bara kunnat drömma om. Detta medför även risker och ansvar. Hållbarhet måste bli ett ledord i alla processer för att hålla ihop en allt mer globaliserad värld, med gemensamt ansvar. FN:s globala mål, genom Agenda 2030, bör följas med i undervisningen. Studenter behöver erbjudas tillfälle att resonera kring dess innebörd i relation till egen kunskapsdisciplin.

Tillgänglighet

Kunskap är makt och ska erbjudas till alla. Idag ser förutsättningarna olika ut och undervisning sker såväl på fysiska lärosäten som på distans. I framtidens högskoleutbildning kommer en anpassad studiegång spela en allt större roll, inte minst för att främja möjligheter till ett livslångt lärande. Distanslösningar ersätter dock aldrig de fysiska mötena mellan studenter och undervisande personal, varpå behovet av fysiska mötesplatser kommer att bli extra viktigt framgent.

Excellent forskning

Närheten till excellent forskning är den bästa medicinen för högkvalitativ utbildning. Studenter behöver garanteras närhet till forskning som stärker evidensläget och som

utmanar studenter i deras lärandeprocess. Inslag av framstående forskning i bland annat digitalisering och artificiell intelligens (AI) ger studenter insyn i ett forskningsfält som med hög sannolikhet kommer att prägla de flesta kunskapsdicipliner och branscher framgent.

Tvärvetenskaplighet

Dagens arbetsmarknad präglas av en digital revolution. Verkligheten blir att nya jobb tillkommer, medan andra försvinner. Dagens studenter förväntas klara av en snabbt föränderlig tillvaro. Högskoleutbildades kompetenser ställs på prov och kompetenser efterfrågas på nya sätt, i nya konstellationer av arbetsgivare och kollegor. Kan studenter erbjudas tvärvetenskapliga möten under studietiden ökar förståelsen för de egna kompetenserna, samtidigt som nya innovativa idéer kläcks. Inslag av humaniora får studenter att reflektera kring mänskliga och holistiska aspekter i relation till de möjligheter som den tekniska utvecklingen kan erbjuda. Inslag av etik hjälper även studenterna att kalibrera kompassen efter var gränsen ska dras för vad som ska vara möjligt eller ej.

Arbetslivsanknytning

Studenter behöver få information om vad utbildningen innehåller samt erbjudas en kontinuerlig dialog om hur erhållen kompetens kan tänkas komma till användning på arbetsmarknaden. Praktikperioder, verksamhetsförlagd utbildning, verklighetsbaserade case och tvärvetenskapliga projekt hjälper studenter att omsätta teorier i praktik. Får studenter möjlighet att träffa alumner och potentiella arbetsgivare under utbildningen kommer dessa möten ge studenterna en bättre insyn i hur utbildningen kan tillämpas ute på arbetsmarknaden.

Undersökning: Socialvetare utan yrkesexamen

Det finns en debatt som påstår att det är problematiskt att utbildningar på högskolor och universitet i Sverige skiljer sig från vad studenterna, morgondagens utförare, kommer arbeta med. Ena sidan påstår att utbildningarna måste vara mer yrkesinriktade och erbjuda fler kontaktytor till samverkan mellan utbildning och omgivande samhälle. Den andra sidan menar att den högre utbildningens syfte främst är att värna om bildningsideal och inte om arbetsmarknadens intressen. Diskussionen övergår ofta i samtal om yrkesexamen eller generell examen, där förstnämnda har tydligare koppling till arbetsmarknaden. Det finns kunskapsluckor i den svenska samhällsdebatten i att enkelt beskriva vad t.ex. socialvetare (beteendevetare, samhällsvetare och humanister) kan arbeta med efter erlagd generell (inte yrkes) examen. (Rider 2015, Boguslaw m.fl. 2011).

Oberoende av diskussionen om för- och nackdelar med generell- respektive yrkesinriktad examen så möter den svenska högre utbildningen större utmaningar idag jämfört med för 10 år sedan. Globalisering och teknisk utveckling är sådana utmaningar som även påverkar högre utbildning och studenter på svenska universitet och högskolor. Man kan anta att studenter funderar över hur deras utbildning relaterar till morgondagens arbetsmarknad. För att möta dessa samhällsförändringar diskuteras det i detta avsnitt om högre utbildning bör släppa diskussionen kring generell- respektive yrkesinriktad examen, och istället lyfta värdet av kompetensutbildningar.

Denna undersökning belyser studenters val av utbildningsinriktning i högskolan, samt deras förväntningar om möjligheterna på arbetsmarknaden. Undersökningen bygger på intervjuer av ett antal studenter som läser sista året på kandidatprogrammet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete om 180 högskolepoäng, HP. Utbildningen är på tre år och undervisningen sker på engelska. Kandidatprogrammet startade höstterminen 2016 och 2019 tar de första studenterna filosofie kandidatexamen i socialt arbete från programmet. När utbildningen startade höstterminen 2016 utvecklades Internationella socionomprogrammet om 210 HP som startade 2008. Betydande skillnader mellan det internationella socionomprogrammet och kandidatprogrammet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete är att det föregående programmet var längre, samt att det erbjöd studenten en yrkesexamen. Gävle högskola har valt att lägga ner det internationella socionomprogrammet och ersätta det med kandidatprogrammet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete. Det gör intervjuerna extra intressanta eftersom de tillhör den första årskullen som utexamineras från det nya programmet. I studiegruppen om 24 studenter återfinns 19 olika nationaliteter från hela världen.

Studenterna som intervjuats om deras förväntningar om möjligheterna på arbetsmarknaden beskrivs med pseudonymerna Binta, Elin, Fatima och Eva. Utöver studenterna har även biträdande programansvarig intervjuats. Den socialantropologiska metod som använts för dessa intervjuer förklarar inte den svenska högskolans relation till samhällsförändringar såsom globalisering, digitalisering och automatisering. Socialantropologiska metoder är dock användbara för att belysa studenters perspektiv på olika samhällsförändringar i relation till sin utbildning.

Utöver att den första årskullen snart utexamineras från programmet, är det intressant att uppmärksamma programmet eftersom det främst lockar utländska studenter. Detta kan tolkas som att programmet har påverkats av en transnationell samhällsutveckling.

Transnationell avser i sammanhanget relationer bortom nationalstaters gränser på mikronivå, medan termen globalisering antyder global enighet på makronivå (Bauböck & Faist 2010:15). Eftersom jag inte undersökt studenter i likande situation i andra länder använder jag den mer avgränsade termen transnationell.

I följande text beskrivs studenternas bakgrund och varför de valt att läsa utbildningen. Därefter beskrivs studenternas upplevelser av utbildningens praktikperiod, samt vad studenterna anser sig ha för kompetenser som kan gynna deras övergång till arbetsmarknaden. Avslutningsvis diskuteras det om studenterna känner sig förberedda för sin kommande arbetsmarknad inom socialt arbete.

Matchningen in – studenternas ingång till studierna

”Jag var ju lite förvånad när jag började eftersom jag trodde att det var mer som socionomprogrammet. Det enda som var lite annorlunda var kanske språket, så hade jag tänkt. Men när jag började så var det lite annorlunda. Alltså klassen hade inte så många svenskar, och jag trodde ju att det skulle vara tvärtom. Men vi har ju 19 olika länder och det var ju 'different' än vad jag hade förväntat mig. Lite senare märkte jag att det här var mer än bara det vanliga socionomprogrammet. Alltså mycket mer! För vi lär oss om nästan alla länder och sedan jämför vi med Sverige. Det är mycket mer kunskaper om vi säger så. Det är inte bara Sverige vi fokuserar på utan hela världen.” (Intervju 3 Fatima, min 30.15)

I inledande citat sätter Fatima ord på varför hon valt utbildningen. Liksom Fatima trodde även Binta och Elin när de först började att programmet skulle vara mer likt socionomprogrammet, men det visade sig vara annorlunda. Samtliga studenter valde programmet eftersom de värdesatte att få ett internationellt perspektiv inom socialt arbete. Programmet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete är en treårig högskoleutbildning om 180 HP. Utbildningen startade höstterminen 2016 och ersatte det Internationella socionomprogrammet om 210 HP som startade 2008. Det internationella socionomprogrammet innehöll en extra studietermen som erbjöd fördjupade juridiska kunskaper och en längre praktikperiod innefattade 15 HP (ungefär 8–10 veckor). Det efterträdande programmet har en hälften så lång praktikperiod.

Samtliga studenter hade utbildningen som sitt förstahandsval och kom in på sina gymnasiebetyg och inte högskoleprov, men det var bara Binta som hade kontakt med en student som tidigare hade läst det föregående internationella socionomprogrammet. Hennes kontakt menade att det var enkelt att gå från högskolan till arbetsmarknaden eftersom programmet lärde ut transnationella perspektiv. Kontakten arbetade efter examen som handläggare på Migrationsverket, vilket Binta tyckte lät lovande. Binta började programmet eftersom hon ansåg att de samhällsförändringar Sverige mötte, liksom det höga flyktingantal som kom hösten 2015, skulle generera behov av kompetens med ett internationellt perspektiv. Ingen av de intervjuade studenterna hade fått information om utbildningsinriktningen från studie- och yrkesvägledare. Deras intresse för programmet motiverades främst av deras personliga bakgrunder.

Binta är 29 år och uppvuxen i Sverige och har från de tidiga tonåren bott i fosterfamilj och haft direktkontakt med socialtjänsten. Elin är 22 år och är uppvuxen i en mindre och etniskt

homogen by i Norden innan hon började studera i Gävle och har en personlig koppling till socialtjänsten i annat nordiskt land. Fatima 22 år är uppvuxen i USA och flyttade till Sverige vid 16 års ålder. Östeuropeiska Eva, 25 år, flyttade till Sverige som 17-åring. I ett senare skede fick Eva kontakt med den svenska socialtjänsten i samband med utredningen som gjordes innan hon fick diagnosen bipolär sjukdom. Eva tyckte att socialtjänsten verkade överansträngd eftersom handläggaren inte hade tid till att lyssna till hennes berättelse. Evas reflektion om en överansträngd verksamhet kan stämma eftersom det råder stor efterfrågan av socionomer på dagens arbetsmarknad (Saco 2018, Socionom). Idag är socionomutbildningen en av de utbildningarna med högst söktryck (UKÅ 2017).

Studenternas bakgrund skiljer sig åt men det som förenar dem är att de inte haft en lätt uppväxt. Fatima växte upp utan sin pappa och en av anledningarna till att hon ville bli socialarbetare var för att motbevisa att individer från likande social situation skulle ha svårt att lyckas. Elin lillasyster sattes på ungdomshem till följd av psykiska besvär som kom att påverka både systemen, Elin, hennes två yngre systrar och deras föräldrar. Elin säger i intervjun att "Det sättet som min systers socialarbetare hanterade hela situationen på var fel." (intervju 2, min 09:07). Elin motivation till att bli socialarbetare var för att visa sina yngre systrar att man kan klara av allt man tar sig an, samt att hon ville göra ett bättre jobb än den socialsekreteraren som systemen erfarit. Eva utsattes för psykisk och fysisk misshandel av sin biologiska far i hemlandet innan Eva, hennes bror och mor flyttade till Sverige. Eva känner ett starkt driv för att arbeta med människor som fallit offer för våld i nära relationer. Binta utsattes för barnaga under uppväxten och har idag ett starkt driv för barns rättigheter. Utbildningen har hjälpt Binta att få en bättre förståelse för sin bakgrund.

När Binta var fem år rycktes hon från sin kontext i Afrika där hon bott med en släkting, för att leva ett nytt liv i Sverige med sin mamma och hennes nya make och familj. När Binta reflekterar över sin erfarenhet av att bo i fosterfamilj säger hon: "Förut var jag arg på mamma för det där, det där och det där. Nu efter att jag har läst socialt arbete kan jag tycka att det krockar lite." (intervju 1). Med uttalandet syftar Binta till sin tidiga uppväxt och att den inte nödvändigtvis var för att mamma ville Binta illa, utan för att mamman agerade efter de referensramar hon ansåg var lämpliga i barnuppfostran. Hennes personliga upplevelse som sa att hennes mamma gjort fel i uppfostran krockade med de transnationella perspektiv som Binta lärt sig på kandidatprogrammet.

"Om jag haft en handläggare som hade gjort en utredning bakåt i tiden. Barnaga är något som är OK [i det landet] och det kanske inte mamma förstod att det inte var okej att göra i Sverige. Man måste kunna mötas på den biten och kunna få en förståelse. Jag tyckte att många av de socialsekreterare jag hade missade [det]. De jobbade mycket för att skydda barnet och tog bort barnet ur hemmet och gjorde en utredning, och sen var det slut liksom! Istället för att gräva bakåt och fråga sig *varför* är det som det är." (Intervju 1 Binta, min 65:24).

Ovanstående citat återkopplar till de socialsekreterare Binta mött innan hon träffade Fredrik, som vad hon menar var en kompetent socialarbetare. Fredrik var hennes ungdomssekreterare och utgjorde en mentorsfigur för Binta. Han motiverade Binta till att bl.a. vilja ändra sin livssituation. Fredrik "grävde" bakåt i tiden för att förstå Bintas situation, t.ex. genom att Binta fick besöka sin födelseort för att bättre förstå sin livssituation. Binta understryker i citatet att han hjälpte henne förstå "varför", men Bintas berättelse förmedlar också att Fredrik hjälpte henne förstå "hur" hennes livssituation motiverades. Fredrik var ett

föredömligt exempel på vad Binta menar, såväl som de andra studenterna, är goda kvaliteter hos en socialarbetare.

Upplevelsen av utbildningen

I föregående kapitel framgår det att studenternas personliga bakgrunder har påverkat varför de valt att söka sig till kandidatprogrammet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete. De har värderat att skaffa sig ett internationellt perspektiv för att förbereda sig för sin framtida arbetsmarknad.

Studenterna har upplevt vissa svårigheter, bland annat i relation till hur nytt och experimentellt de upplever programmet vara. Eftersom programmet är nytt finner studenterna en stress i att vara försökskaniner för att se om upplägget fungerar eller inte. Ändringar i schemat skedde abrupt de två första åren och studenterna menar att det var svårt att kombinera ett privatliv, liksom jobb, utanför studierna. Fortsättningsvis menar studenterna att det fanns problem i att de studerade för att avlägga en generell filosofi kandidatexamen och inte en yrkesexamen som de tidigare programstudenterna på det internationella socionomprogrammet gjort. De fann det därför svårt att se en smidig övergång till arbetsmarknaden, b.l.a. eftersom deras utbildning ligger i gränslandet mellan en generell examen och en yrkesexamen. Studenterna menar att de "nästan" blir socionomer, men samtidigt inte eftersom de saknar vissa formella kunskaper, liksom juridik och längre yrkespraktik. Samtidigt är programmet enligt studenterna och som Fatima beskrev inledningsvis: "(...) mer än bara det vanliga socionomprogrammet."

För att få till en förändring i kursupplägget och göra det möjligt att efter utbildningens slut få en socionomexamen samlade studenterna in underskrifter som de sedan presenterade för lärarna. Efter att namninsamlingen kom till utbildningsledarnas kännedom svarade akademichefen studenterna med följande:

"Er önskan om att läsa vidare till socionom har kommit till vår kännedom. Vi har gjort ett val att ha ett kandidatprogram som är inriktat på internationellt socialt arbete med världen som arbetsfält. Ett upplägg som ligger i linje med vad som erbjuds inom övriga Europa. Vi ser därför denna utbildning som en viktig utbildning med en annan inriktning än den reguljära socionomutbildningen.

Efter att ha gått - Kandidatprogram i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete 180 HP - finns möjlighet att ha arbetsgivare som till exempel internationella hjälporganisationer utomlands eller i Sverige. Ni får en kandidatexamen som ger behörighet till studier på avancerad nivå." (Intervju 5).

I svaret framgår det att ansvariga vid Gävle högskola anser kandidatprogrammet med sin inriktning och form vara en gedigen utbildning som förbereder studenter väl för arbetsmarknaden och vidare utbildning. Sammanfattningsvis är en kandidatexamen i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete en annan examen, som ger studenten andra kompetenser, än en socionomexamen.

Akademichefens svar tyder på att studenternas förhoppning med namninsamlingen för att läsa vidare till socionom är oförenlig med kandidatprogrammets essens. Undersökningen tar inte ställning till denna diskussion, då fokus är annat. Syftet är att undersöka studenters

förhoppningar på sin framtida arbetsmarknad efter examen i socialt arbete från högskolan i Gävle. Således frågas det varför studenterna, trots att de delvis är missnöjda med programmet, väljer att fortsätta utbildningen mot en generell filosofie kandidatexamen i socialt arbete.

Matchningen ut – studenternas övergång från utbildning till arbete

I intervjuerna betonar studenterna att den nationella- och kulturella mångfalden förvånade dem när de började programmet. Men då de fyra kvinnorna blickar tillbaka på studietiden betonar de att mångfalden i klassrummet varit den främsta styrkan som utbildningen givet dem. Genom att lyssna och diskutera med kurskamraterna har de lärt sig hur andra människor från olika uppväxtförhållanden betraktar och reflekterar över situationer som i en normativ svensk kontext är kontroversiella. Exempelvis upptäckte studenterna under ett seminarium att de hade olika syn på barnuppfostran. En del studenter som växt upp under andra levnadsförhållanden än svenska, hade svårt att se problemen med t.ex. barnaga. Exemplet visar att transkulturella perspektiv lyfts under programmets gång, men att det är den heterogena årskurssammansättningen som fördjupar perspektiven. Studietiden inom socialt arbete har gynnats av denna erfarenhet, men studenterna tror också det är en styrka för att möta kommande situationer i framtida utbildning- och yrkesmiljöer. Fortsättningsvis menar studenterna att den transnationella kompetens de skaffat sig från programmet är värd mer än en examenstitel.

Elin sammanfattar sin kompetens hon fått från programmet liksom:

”Kanske det jag säger är rätt, men det kanske finns ett annat perspektiv som också kan vara rätt (...) Man har alltid fördomar om saker men jag tycker att min världsbild har blivit väldigt, väldigt stor under de här 2–3 åren (...) Man kan aldrig liksom bli hundra procent kompetent, för alla är individuella så det är svårt att liksom ha kompetens för varenda individ. Men det är bemötandet som är det viktigaste tycke jag.” (intervju 2, min 19:20, 45:38)

Den tidigare ängslan av övergången från högre utbildning till arbetsmarknaden med en generell examen istället för en yrkesexamen har idag avtagit. Elins världsbild har breddats från en etniskt homogen by i Norden till att under sin studietid möta människor och perspektiv från andra delar världen. Elin och de andra studenterna ser också sina transnationella kunskaper som en avgörande kompetens som gör dem attraktiva på arbetsmarknaden. Detta eftersom perspektivet underlättar bemötandet och förståelsen för människor från andra bakgrunder än den normativa svenska, vilka antagligen kommer behövas i en alltmer transnationell värld. Studenterna känner sig väl förberedda för en snabbt föränderlig arbetsmarknad både i Sverige och internationellt. De menar att trots att arbetsmarknaden påverkas av digitalisering, automatisering och globalisering kommer deras kompetenser vara eftertraktade.

”Jag tror att socialarbetaryrket kommer att utvecklas. Det kommer bli mer och mer i Sverige. Mentalhälsa var inte så stort för fem år sedan, men idag är det allt man hör [om] hela tiden! De sociala problemen som finns i samhället idag kommer att utvecklas och det kommer att skapas nya problem.” (Intervju 1 Binta, min 61:00)

Binta tror att sociala problem kommer att utvecklas i relation till samhällsförändringar och att dessa fortsättningsvis kommer att generera nya problem. Hon är positivt inställd till att det kommer finnas arbetsmöjligheter för henne i framtiden trots en teknisk samhällsutveckling: ”Människor kommer alltid att vara människor, de är känslofylla.” (Intervju 1 Binta, min 62:17).

Idag, sista året på programmet, delar samtliga studenter Bintas positiva inställning till dess framtida arbetsmarknad. Inställningen grundar sig främst i studenternas praktikerfarenhet och deras arbetslivserfarenhet relaterat till socialt arbete. Under termin fyra har studenterna cirka fem veckors fältförlagda studier i socialt arbete där de gör praktik på valfri arbetsplats. Binta praktiserade på ett äldreboende utanför Gävle där hon jobbade tillsammans med enhetschefen som själv var socionom i grunden. Binta menar att det fanns utmaningar i att organisera verksamheten och möta behoven av långtidssanställda som jobba på boendet i 20 år, med ny personal av nyanlända svenskar. Binta menar att det rådde mycket konflikter inom verksamheten på boendet som drabbade både de anställda och de boende: ”De ville inte samarbeta och det gjorde deras jobb så mycket svårare än vad det var.” (Intervju 1, min 68:30). Praktikperioden gav Binta förståelse för olika ledarskapsstilar och hon menar att sina transnationella kunskaper hon fått från programmet underlättade att praktisera dessa stilar. Detta eftersom hon enklare uppfattade och förstod olika anställdas önskemål för att effektivisera verksamheten.

Tillskillnad från Binta gjorde övriga studenter praktik utanför Sverige. Fatima praktiserade på tre olika barnhem i Bosnien som drevs av SOS-barnbyar. Det första barnhemmet var för barn i åldrarna 0–14 år, det andra 14–18 och det tredje för individer som är 18 år och äldre. Barnhemmet arrangerar b.l.a. gruppmöten (”group interventions or preventions”) vilka verkar som plattformar för att få barnen att reflektera över sin framtid och följaktligen stärka deras hopp om framtiden. Ungdomsarbetslösheten i Bosnien är 55 procent i kontrast till 18 procent i Sverige (Världsbanken 2018). Fatima menar att dessa gruppmöten behövs för att försöka få barn och unga vuxna att tänka positivt om framtiden. Fatima var främst på enheten för de yngre barnen där hennes huvudsakliga arbetsuppgift var att arrangera interaktiva och kunskapsfokuserade lekar där alla barn aktiverades och deltog. Hennes transnationella perspektiv som hon erhållit från programmet underlättade för henne, liksom för Binta, att se till fler perspektiv och få fler barn att uppskatta lekarnas funktion. Fatima sammanfattar det som följande:

” In social work you should have this cultural aspect in order to work with different groups, and not just one group per say (...) You have to have the background, that cultural background [in order to work with different groups]. Which we get in this program.” (intervju 3, min 32:45).

Den kulturella, eller transnationella bakgrunden, anser Fatima vara fundamental för att kunna jobba med socialt arbete. Men samtidigt menar Fatima att kandidatprogrammet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete är underskattat på arbetsmarknaden, trots att kunskaperna är användbara på en föränderlig arbetsmarknad. Hon beskriver frustrationen som:

”They [arbetsmarknanden] kind of pushes us to the side because we have this other degree. But I feel that this degree is more than the socionomprogram. Because we are able to fight globalization, the future, [we are] always talking about what is going to happen. What do we need to prepare for? (...) But I kind of regret that I took this program because it is underrated. I go to like a job and they ask me if I have the socionomexamen degree, but I studied this.” (intervju 3, min 33-40).

Citatet indikerar att Fatimas anser sina kompetenser som socialarbetare med ett internationellt perspektiv vara brukbara för att möta en föränderlig värld och arbetsmarknad. Samtidigt finner hon det är svårt att förmedla perspektiven till arbetsgivare eftersom hon tycker att programmet inte uppskattas av arbetsgivarna. Fatimas praktik på SOS-barnbyar var vårterminen 2018 och idag jobbar hon deltid på omsorgsförvaltningen som biståndshandläggare. Där är Fatima anställd som socionom, trots att hon har generell examen och inte en yrkesexamen. Fatima fick jobbet efter att hon först arbetat som sommarvikarie på enheten, och hon är osäker på om hon skulle fått möjligheten om hon inte redan hade haft en fot inne i verksamheten. ”Matchningen ut” från akademien under studietiden till arbetsmarknaden har varit tuff då hon upplever att utbildningen inte uppskattas av arbetsgivare. Samtidigt har det gått bra för Fatima att stegvis göra övergången under studietiden.

I fallet med studenterna från kandidatprogrammet i socialt arbete med inriktning internationellt socialt arbete verkar diskussionen om för- och nackdelar med generell- respektive yrkesexamen snarare ha övergått till att markera kompetens. Studenterna är säkra på att den transnationella kompetens de fått från programmet är värd mer än en examenstitel. Samtidigt är det energikrävande, sett från Fatimas berättelse, att övertala arbetsgivare om att perspektiven är applicerbara på arbetsmarknaden. Det är tydligt att de transnationella perspektiven studenterna mottagit från programmet är lämpade för en värld som möter globala förändringar, men från Fatimas berättelse verkar arbetsgivare inte kommit lika långt i analysen. Om studenter förbereds med kompetensinriktad utbildning för en föränderlig arbetsmarknad, samtidigt som arbetsgivare värnar om statiska yrkestitlar och specifika utbildningar, kommer det bli svårt för en del studenter att etablera sig på arbetsmarknaden. Samhällsförändringar liksom globalisering, digitalisering och automatisering kan tänkas kräva att arbetsgivare, såväl som studenter, nyanserar sina perspektiv på vad kompetens är och vilken kompetens som behövs för att utföra jobben.

Studenterna som intervjuades kom till viss del från socialt utsatta bakgrunder och har därför, enligt antropologen Arjun Appadurai (2004:82), resursfattigare objekt till förfogade för att skapa sig förhoppningar om en bättre framtid. Appadurai menar att med resursstarka objekt till hands, desto enklare kommer det vara för individer att ändra utgångsläget till det bättre. Studenterna har fått tillgång till resursstarka objekt i högskolan, vilket har varit i samverkan med omgivande samhälle, liksom transnationella kompetenser, möjlighet till praktikperiod och arbetslivserfarenhet. Följden av att de fått tillgång till dessa objekt under utbildningen har varit att de fått nya förhoppningar om framtiden, trots att de inte erhåller en yrkesexamen. Med detta i åtanke anser jag att det är dags att överge den enkla uppdelningen på generella examina och yrkesexamen och istället lyfta värdet av de kompetenser som studenter får i högskolan. Samhällsvetare, språkvetare, kulturvetare med flera har breda och viktiga kompetenser. Morgondagens arbetstagares framtid ska bestämmas av kompetens och inte av examenstitel.

Saco studentråds 10 förslag på åtgärder

Framtidens föränderliga arbetsmarknad har varit en central fråga för Saco studentråd under verksamhetsperioden 2017–2018. Nedan presenteras de förslag på åtgärder som vi, Saco studentråd, menar är nödvändiga för att den högre utbildningen bättre ska förbereda studenterna för utmaningen på deras framtida arbetsmarknad. En del av förslagen är nya, medan andra är vidareutveckling på tidigare politiska förslag av studentrådet.

Matchning in i högskolan

De flesta som börjar en högskoleutbildning gör det med siktet inställt på ett framtida yrkesliv. Utsikterna efter examen är heller inte alltid vad de borde vara. Studenter beskriver en situation var det är lätt att göra felval, men svårt att göra informerade studieval. Det är inte ovanligt att studenter hoppar av sina utbildningar för att utbildningen inte motsvarar vad den utlovade i innehåll, kvalitet och/eller framtidsutsikter. Detta ger negativa konsekvenser på genomströmningen, examensåldern blir högre och i vissa fall tar även veckor med studiemedel slut. Detta skulle kunna undvikas om studie- och yrkesvägledningen var bättre, om studenterna vet ”vad de får” när de väljer utbildning och att de vet att de påbörjar en utbildning de verkligen vill gå. Matchningen in i högskolan måste bli bättre.

1. Redovisa jämförbar statistik om utbildningars innehåll, kvalitet och utfall

För att ge alla studenter rimliga möjligheter att göra välgrundade studieval måste det finnas bättre information om utbildningarna, dess kvalitet och utfall. Om lärosätena skulle redovisa jämförbar statistik om utbildningars innehåll, kvalitet och utfall underlättar det för framtida studenter att göra välgrundade val av utbildning. Eftersom många studenter inte vet vad de väljer resulterar detta inte sällan i avhopp och lägre genomströmningsstatistik för högskolan. I de nordiska grannländerna har jämförbar statistik implementerats med syfte att hjälpa studenter att göra mer informerade val. Det finns ingen anledning att Sverige är sämst i klassen på den här fronten.

2. Skapa ett digitalt vägledningscentrum för studie-, yrkes- och karriärvägledning

Med en bättre studie- och yrkesvägledning blir matchningen in på högskolan bättre. Många unga känner inte till arbetsmarknaden i den utsträckning de borde för att kunna göra ett informerat studieval. Den enskilt största faktorn som påverkar framtida studieval i Sverige är fortfarande socioekonomisk bakgrund. Här har vägledningen i hela utbildningskedjan en viktig kompensatorisk funktion. Idag råder stor brist på studie-, yrkes-, och karriärvägledare i hela utbildningskedjan, i så gott som hela landet. Om det fanns ett digitalt vägledningscentrum där unga kan få kvalificerad vägledning av utbildad personal, underlättar det för de som bor på ställen i landet med brist på kvalificerad vägledning. Inom vissa landsting ger psykologhjälp till unga via videolänk, varför studentrådet menar att studie- och yrkes-, och karriärvägledning kan erbjudas på samma sätt. Ett digitalt

vägledningscentrum skulle möjliggöra en mer tillgänglig och jämlik vägledning genom hela utbildningskedjan.

3. Prioritera satsningar som genererar breddad rekrytering

En mångfald i studentgruppen höjer den totala kvaliteten i högskolan. Därför är det viktigt att lärosäten arbetar aktivt med en breddad rekrytering. Det kan vara såväl antagningsformer som hur, var och på vilket sätt lärosäten och utbildningar marknadsförs, för potentiella studenter och deras familjer. Saco studentråd menar att lärosätena borde arbeta med den här frågan i högre utsträckning. Hur det ska gå till är givetvis upp till lärosätena att bestämma. Det viktiga är att lärosäten ser potentiella studenter i hela samhället.

4. Utveckla och använd alternativa och anpassade urvalsmetoder vid antagning

Antagning måste bli en strategiskt viktig fråga på våra lärosäten i Sverige. Det är det inte idag. Fortfarande råder en icke-önskvärd social snedrekrytering till högskolan, vilket inte är ett bra betyg i sammanhanget. Dagens urvalsprocesser präglas av stelbenta processer, var de allra flesta urvalen baseras på betyg eller resultat från högskoleprovet. Utöver dessa urvalsmetoder finns även den så kallade "tredje kvoten", där högskolorna själva får bestämma hur urvalsmetoden ska se ut (exempelvis intervjuer, ämnesprov etc.). Den här kvoten är nästan helt orörd av svenska lärosäten idag. Goda exempel från lärosäten som använder den tredje kvoten visar att studenterna som antas är motiverande och därigenom benägna att slutföra utbildningen i större utsträckning än studiekamrater antagna på betyg och högskoleprov.

Hållbar studietid

En högskoleutbildning är en investering för livet. Under utbildningsperioden händer det ofta väldigt mycket, såväl inom högskolan som i det omgärdande samhället samt hos individen själv. Därför är det viktigt att studietiden präglas av hållbarhet både när det gäller hälsa och utbildningskvalitet. Studenterna ska veta att deras utbildning är användbar och håller för ett föränderligt arbetsliv efter examen.

5. Arbeta med breddat deltagande under utbildningstiden.

Högskolestudier bygger i hög grad av självständiga studier. För att ge alla studenter möjlighet att gå en utbildning är det viktigt att förutsättningarna finns på lärosätet. Studentgruppen är heterogen och har olika behov och förutsättningar, något som lärosätena aktivt måste arbeta med för att möjliggöra alla studenters möjlighet till en självständig studiegång. En stödjande läroprocess där studenter med olika behov och funktionsvariation får hjälp gynnar alla studenter. Genom en kompetenssäkrad Studenthälsa med ett utvidgat förebyggande uppdrag kan stödet utgå till både studenter och undervisande personal.

6. Erbjudna studenter tvärvetenskapliga mötesplatser.

Som tidigare nämnt är mångfald inom studentgruppen en motor som driver kvalitet. På en framtida arbetsmarknad kommer de flesta studenter att arbeta med kollegor som representerar en bredd av kompetenser och nationaliteter. Varför vänta med tvärvetenskapliga möten till arbetslivet så dessa med fördel kan erbjudas redan under studietiden? Idag är "det mesta möjligt", med hjälp av den tillämpningsbara tekniken. Men var ska gränserna dras för vad som är okej och inte ur ett etiskt perspektiv? Studenter behöver erbjudas inslag av etik under utbildningen för att kalibrera den etiska kompassen. Inslag av humaniora hjälper studenter att reflektera kring mänskliga aspekterna i all utveckling.

7. Erbjudna inslag av humaniora i all utbildning.

I ett samhälle som i hög grad präglas av robotisering, digitalisering och automatisering kommer kunskaper och kompetenser om att förstå, kommunicera och sätta sig in andra människors perspektiv att bli om än mer viktiga. Ett färskt exempel är resonemanget om hur en självkörande bil ska prioritera vid en olycka, rädda föraren eller människor vid sidan av vägen? För att ge studenter ett holistiskt och/eller etiskt förhållande till erhållen vetenskap/kunskap och för att förberedas för viktiga etiska diskussioner, menar Saco studentråd att all högre utbildning bör erbjuda inslag av humaniora.

8. Lyfta digitalisering och automatisering i relation till ämnet/professionen.

Digitaliseringen kommer att påverka såväl utbildning som arbetsmarknad. Det finns inget facit på vart utvecklingen leder, men att utvecklingen kommer att fortsätta i rask takt är så gott som säkert. Digitaliseringen är inte av ondo, utan medför många positiva värden som tillgänglighet, demokratisering och alternativa kommunikationssätt. Hur kommer den framtida professionen påverkas av digitaliseringen och vilka nya tvärvetenskapliga forskningsfält kommer krävas som följd? Detta är diskussioner och perspektiv som studenter bör erbjudas under högskolestudierna och genom det hjälp att föreställa sig hur rollen på den framtida arbetsmarknaden kommer att se ut. Detta ger studenten en aktiv roll i utvecklingen av den framtida arbetsmarknaden.

Matchning ut på arbetsmarknaden

Varannan student uppger sig vara missnöjd med arbetsanknytningen på sin utbildning. Det är en "missmatchning" mellan de kunskaper och färdigheter som högskolan lär ut och vad arbetslivet efterfrågar. Idag vilar ett tungt ansvar på den enskilde undervisande personal som inte ges tillräckligt med stöd för att jobba med arbetsanknytning. Det saknas även en kontinuerlig och systematisk uppföljning av arbetsanknytningen i utbildningarna. En förbättrad kontakt med arbetslivet redan under studietiden skulle långsiktigt öka matchningen mellan kompetens och arbetsmarknad. Matchningen ut måste bli bättre!

9. Stärka och bredda samverkan mellan högskola och omgivande samhälle.

Idag saknas det incitament för lärosätena att öka samverkan mellan utbildning och omgivande samhälle. En god samverkan är viktig eftersom den erbjuder studenter möjligheter att omsätta sina teoretiska kunskaper i praktisk användning. Samverkan ser såklart olika ut beroende på utbildningens upplägg och utformning och kan t.ex. ske genom praktik, case-studies, studiebesök etc. Se Saco studentråds rapport från 2016, där många bra förslag listas. (*Bättre matchning på vägen ut i arbetslivet – studenter och arbetsgivare har lösningar*).

10. Stärka och/eller upprätta alumnverksamhet.

Med en upprättad och underhållen alumnverksamhet kan lärosäten och studenter erbjudas en kontinuerlig utvärdering av utbildningens kvalitet och relevans på arbetsmarknaden. En fungerande alumnverksamhet erbjuder dessutom studenter ett nätverk av professionella kontakter och det erbjuder högskolorna goda ambassadörer. Verksamheten kan stärka samverkan mellan utbildning och omgivande samhälle på många sätt. Det är kanske ingen tillfällighet att några av de bästa universitet i världen har en väldigt utbyggd alumnverksamhet. Om Sveriges mål är att vara en världsledande kunskapsnation - varför inte följa dessa goda exempel?

Källförteckning

Böcker

Appadurai, Arjun. (2004). "The capacity to aspire: Culture and the terms of recognition". In V. Rao & M. Walton (Eds.), *Culture and public action*, pp. 59–84. Stanford, CA: Stanford University Press.

Bauböck, Rainer & Faist, Thomas. (2010). *Diaspora and transnationalism: Concepts, theories and methods*. IMISCOE Research: Amsterdam University Press.

Rapporter

Boguslaw, Julia. Ekström, Anders. Geschwind, Lars. Stenlås, Niklas. Sörlin, Sverker. Terrell, Miriam. Wadensjö, Eskil. (2011). "Humanisterna och framtidssamhället". Institutet för framtidsstudier. 1. Stockholm.

Rider, Shannon. (2015). *Den lönsamma humanioran – Humanister på arbetsmarknaden i Sverige och USA*. Stockholm: Timbro förlag.

Universitetskanslersämbetet, UKÄ. (22 november 2017). "Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå höstterminen 2017".

Webbadresser

Saco. *Sveriges akademikers centralorganisation* (2018). "Socionom". <https://www.saco.se/studieval/yrken-a-o/socionom/>. Hämtad: 2018-11-15.

Världsbanken. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS>. (2018). "Unemployment, youth total (% of total labor force ages 15-24)". International Labour Organization. September 2018. Hämtad: 2018-11-21.

Intervjuer

Binta (intervju 1). Student. Födelseår: 1989. Kvinna. 2018-10-25. 107 min. Intervju utförd av författaren. Intervju finns i författarens ägo.

Elin (intervju 2). Student. Födelseår: 1996. Kvinna. 2018-10-29. 48 min. Intervju utförd av författaren. Intervju finns i författarens ägo.

Fatima (intervju 3). Student. Födelseår: 1996. Kvinna. 2018-10-29. 63 min. Intervju utförd av författaren. Intervju finns i författarens ägo.

Eva (intervju 4) Student. Födelseår: 1993. Kvinna. 2018-11-07. 110 min. Intervju utförd av författaren. Intervju finns i författarens ägo.

Biträdande programansvarig (intervju 5). 2018-11-05. 40 min. Intervju utförd av författaren. Intervju finns i författarens ägo.

Saco studentråd är Sveriges största studentfackliga centralorganisation och utgör student- och framtidsrösten inom Saco. Studentrådet arbetar med frågor som rör högre utbildning, arbetsmarknad och välfärd.

Runt 100 000 av Sacos ca 700 000 medlemmar är studenter, vilka är organiserade i de flesta av Sacos 23 medlemsförbund. Sacos studentsektioner samlar medlemmar inom nästan alla utbildningar på högskoleorter över hela landet. Medlemmarna är allt från högskolenybjare till studerande på forskarutbildningen – morgondagens utförare.

